

فهرست مطالب

۷	ستایش
۹	فصل اول: آفرینش
۱۰	درس اول
۱۶	درس دوم
۲۲	فصل دوم: دانایی و هوشیاری
۲۳	درس سوم
۲۹	درس چهارم
۳۵	زنگ آزمون یک
۳۸	درس پنجم
۴۴	فصل سوم: ایران من
۴۵	درس ششم
۵۱	درس هفتم
۵۷	فصل چهارم: فرهنگ بومی
۵۸	درس هشتم
۶۳	درس نهم
۶۹	فصل پنجم: نام آوران
۷۰	درس دهم
۷۶	زنگ آزمون دو
۷۸	درس یازدهم
۸۳	درس دوازدهم
۸۸	فصل ششم: راه زندگی
۸۹	درس سیزدهم
۹۵	درس چهاردهم
۱۰۱	زنگ آزمون سه
۱۰۳	درس پانزدهم
۱۱۰	فصل هفتم: علم و عمل
۱۱۱	درس شانزدهم
۱۱۷	درس هفدهم
۱۲۳	زنگ آزمون چهار

معنای شعر ستایش

بیت اول

به مادر گفتم آخر این خدا کیست؟ که هم در خانه ما هست و هم نیست

معنی: به مادرم گفتم خداوند کیست که او را نمی بینیم ولی وجود او را احساس می کنیم؟

بیت دوم

تو گفتی مهربان تر از خدا نیست دمی از بندگان خود جدا نیست

معنی: مادر تو به من گفته ای که هیچ کس از خداوند مهربان تر نیست به طوری که حتی یک لحظه هم از بنده هایش جدا نمی شود.

بیت سوم

چرا هرگز نمی آید به خوابم چرا هرگز نمی گوید جوابم

معنی: پرسیدم چرا هیچ وقت خداوند را در خواب نمی بینم و چرا هیچ گاه پاسخی به من نمی دهد؟

بیت چهارم

نماز صبحگاهت را شنیدم تو را دیدم خدایت را ندیدم

معنی: به مادرم گفتم: صبحگاه هنگام نماز خواندن تو را می بینم، اما خدا را هرگز ندیدم

بیت پنجم

به من آهسته مادر گفت: فرزند خدا را در دل خود جوی یک چند

معنی: مادر آهسته به من گفت: فرزندم! خداوند را باید در درون خودت جستجو کنی.

بیت ششم

خدا در پاکی و نیکی است فرزند بود در روشنایی ها خداوند

معنی: مادرم ادامه داد خداوند را باید در پاکی ها و خوبی ها و نور و روشنایی ها جستجو کرد.

ستایش خدا

شعر ستایش خدا از سروده‌های خانم پروین دولت‌آبادی است.

در این شعر، شاعر از زبان کودکی که با مادر خود صحبت می‌کند درباره‌ی خداوند پرسش‌هایی را مطرح و مادر نیز در پاسخ پرسش‌های او مواردی را بیان می‌کند. آنچه که برای کودک جالب است این است که چرا خداوندی را که این قدر مهربان است و هیچ‌گاه از بندگان خود جدا نمی‌شود را نمی‌توان دید؟ آنچه که مادر در پاسخ به پرسش‌های کودک خود بیان می‌کند، بهترین درس خدانشناسی است. مثلاً در بیت: «به من آهسته مادر گفت: فرزند! / خدا را در دل خود جوی یک چند» اشاره می‌کند که خداوند در روح و جان انسان‌ها وجود دارد و همیشه همراه و همدم اوست یا در بیت: «خدا در رنگ و بوی گل، نهان است / بهار و باغ و گل از او نشان است.» بیان می‌کند که آفرینش طبیعت زیبا نشانه‌ای از وجود و قدرت پروردگار است. بیان می‌کند که آفرینش طبیعت زیبا نشانه‌ای از وجود و قدرت پروردگار است. در واقع شروع و سرآغاز هر کار و حرکتی یاد خداست. آنچه در این شعر آمده است، یادآوری این نکته است که خداوند را در همه‌جا و در تمام چیزهای خوب و دوست‌داشتنی می‌توان دید و حس کرد.

خانم پروین دولت‌آبادی

پروین دولت‌آبادی در سال ۱۳۰۳ در محله‌ی احمدآباد اصفهان به دنیا آمد. او تحصیلات ابتدایی خود را در اصفهان شروع کرد اما بعد به همراه خانواده‌اش به تهران نقل مکان کرد. پس از دبیرستان تصمیم داشت تحصیل را در رشته‌ی نقاشی و مجسمه‌سازی ادامه بدهد، اما بازدید از یک پرورشگاه مسیر او را عوض کرد. پروین تصمیم گرفت به سرپرستی و تربیت کودکان پرورشگاه بپردازد. در پرورشگاه شعرهایی برای کودکان سرود که بسیار مورد توجه آنان قرار گرفت. وی تلاش کرد تا اشعاری را که جنبه‌ی سرگرمی و تفریح دارد را برای کودکان بسراید. او همچنین برای بزرگسالان نیز شعرهایی سروده‌است. پروین دولت‌آبادی روز سه‌شنبه ۲۷ فروردین ۱۳۸۷ در سن ۸۴ سالگی بر اثر سکته قلبی در تهران درگذشت.



درس اول : افریدگار زیبایی



درس دوم: کوچ پرستوها



فصل اول



افزایش

درس اول: آفریدگار زیبایی

خداوند بزرگ با خلق فصل‌های سال، جهان را در زمان‌ها گوناگون با نقش‌ها و طرح‌های گوناگونی چشم‌نواز و زیبا کرده‌است و برای هر فصل از سال زیبایی‌های مخصوص خود را قرار داده‌است تا انسان از یکنواختی زندگی خسته و دل‌زده نشود و در ضمن با دقت در آن به توانایی و خردمندی پروردگار پی ببرد. پی ببرد که در پس از تولد (بهار طبیعت) دوران بلوغ و بزرگی (تابستان) و پس از آن دوران شروع ناتوانی و کم‌توانی (پاییز) و در نهایت مرگ (زمستان) وجود دارد و بعد از مرگ زندگی دوباره (بهار) پس چقدر خوب و پسندیده است که در دورانی که دوران توانایی و بلوغ است، در اندیشه‌ی سازندگی و بهره‌وری بیش‌تری باشیم. باید خداوند را به خاطر تمام مهربان‌ها و لطف‌هایش سپاسگزار باشیم و در راه رضای او زندگی کنیم.

به این نکته توجه کنید:

با گفتن کلمه‌ی «بهار» چه چیزهایی به ذهن شما می‌رسد؟ گل، بازگشت پرنده‌های مهاجر، آب شدن برف و یخ‌ها، شکوفه و ...
با شنیدن کلمه‌ی «فصل» چه‌طور؟ بهار، تابستان، پاییز، زمستان
اگر گوینده یا نویسنده در سخن خود از مجموعه‌ی کلمه‌هایی استفاده کند که به نوعی با هم تناسب با ارتباط داشته باشد، به آن مراعات نظیر یا شبکه معنایی یا زنجیره‌ی معنایی گفته می‌شود.
بیش‌ترین کاربرد مراعات نظیر در شعر است اما گاهی در نثر هم دیده می‌شود.

شکوه قاسم نیا

شکوه قاسم‌نیا در تاریخ اول تیرماه ۱۳۳۴ در محله مختاری تهران و در خانواده‌ای متوسط به دنیا آمد. تحصیلات مقدماتی را در تهران گذراند. سپس در سال ۱۳۵۸ توانست در رشته‌ی علوم سیاسی کارشناسی خود را از دانشگاه ملی (شهید بهشتی) دریافت نماید.
قاسم‌نیا فعالیت ادبی خود برای کودکان و نوجوانان را از سال ۱۳۵۹ و با مجله کیهان بچه‌ها آغاز کرد.

از او بیش از ۱۵۰ عنوان کتاب در زمینه ادبیات کودک و نوجوان منتشر شده است. وی بیش تر برای گروه سنی خردسالان می نویسد. قاسم نیا از آن دسته شاعران و نویسندگانی است که کتابهایش را هم کودکان می پسندند و هم خانواده هایشان. آثاری که مهم ترین جوایز ادبی حوزه کودک و نوجوان را برای او به ارمغان بیاورد از جمله کتاب «هلی فسقلی در سرزمین غول ها» که موفق به دریافت جایزه ادبی کتاب سال کودک و نوجوان در بخش داستان کودک شد.



اینویارت میار؟

در سال گذشته یاد گرفتیم که بعضی از کلمه ها فقط یک چیز را معرفی می کنند

مانند : میز، سنگ ، حیوان، صندلی و...

به این کلمه ها مفرد گفته می شود.

اما بعضی از کلمه ها مفرد نیستند و بیشتر از یک چیز را نشان می دهند

مانند : میزها، سنگ ها، حیوانات، درختان و...

این کلمه ها که مفرد نیستند، «جمع» نام دارند.

در زبان فارسی برای جمع بستن کلمه ها از چند نشانه استفاده می شود:

← **ها** برای جمع بستن همه ی کلمه های جاندار و بی جان

← **ان** برای جمع بستن گروهی از جانداران (نه همه ی جانداران)
مثال : درختان، ماهیان، گیاهان

← **ات** بهتر است برای جمع بستن کلمه های فارسی از نشانه های جمع فارسی (ان ، ها) استفاده کنیم.

نکته : دقت کنید کلمه هایی مانند : بهاران، پاییزان (فصل ها) و یا عصرگاهان ، بامدادان، صبحگاهان و شامگاهان (اوقات روز و شب) جمع به حساب نمی آیند.

در زبان فارسی نویسندگان و شعرا برای زیباتر شدن و اثربخش تر شدن اثر خود از روش‌هایی استفاده می‌کنند که به آن‌ها «آرایه» گفته می‌شود. به استفاده از روش مراعات نظیر در نوشته، «آرایه‌ی تناسب» گفته می‌شود.



تمرین درس ۱

۱- سه جمله از متن درس پیدا کنید که در آن‌ها کلمه «ص» به کار رفته باشد.

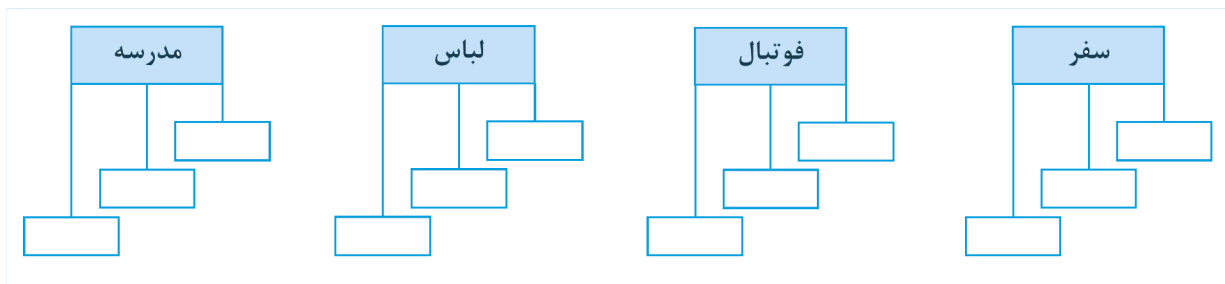
مثال ← خورشید به تصویرهای نقاشی پاییز نگاه کرد.

←

←

←

۲- جدول‌های زیر را طوری کامل کنید که شبکه‌ی معنایی تشکیل شود.



۳- درست و نادرست را مشخص کنید.

← هریک از نقاشی‌ها بسیار زیبا بودند. داوری میان آن‌ها دشوار نبود.

← خورشید جهان افروز از پشت ابرهای خاکستری، نقاشی زمستان را تماشا می‌کرد.

← تابستان مزارع را به رنگ زرد درآورد.

← نقاش پاییز به رنگ کاج‌ها و سروها و صنوبرها دست نزد.

۴- کلمه‌هایی که در پایین آمده‌اند از متن درس انتخاب شده‌اند و دارای دو قسمت هستند. قسمت دوم آن‌ها را از متن درس انتخاب و آن‌ها را کامل کن.

گردن + =
 جهان + =
 دل + =
 چیره + =
 شگفت + =
 کرد + =

۵- در هر یک از عبارت‌ها و جمله‌های زیر، معنی کلمه‌هایی را که داخل کمانک نوشته شده‌اند را بنویسید.

- خورشید (جهان‌افروز) از پشت ابرهای سفید، نقاشی تابستان را تماشا می‌کرد.

- سطح رودخانه‌ها را با (قشر) نازکی از یخ، براق کرد.

- ای نقاشان (چیره‌دست) آن چه شما نقاشی کرده‌اید بسیار زیباست.

- بر شاخه‌های درختان میوه، آن قدر سیب (گلگون) و میوه‌های دیگر آویخت که شاخه‌ها تاب نیاوردند.

۶- با هر یک از کلمه‌های زیر یک جمله بنویسید.

← ابر خاکستری رنگ :

← گودال :

← تصمیم :

← طبیعت :

۷- برای هر یک از کلمه‌های زیر یک مخالف بنویسید.

تشنه - باز - دور - شاد

۸- مشخص کنید کدام یک از کلمه های زیر یک چیز را نشان می دهد (مفرد) و کدام یک بیش از یک چیز را نشان می دهد (جمع)



غذا



گنجشکان



گل



کارها



موجودات



گلاب

۹- با استفاده از «ات» و «ان» و «ات» کلمه های زیر را جمع ببندید.

دعا:

انسان:

آب:

سنگ:

مشکل:

جاندار:

گیاه:

نظر:

۱۰- پروردگار یعنی: «کسی که پرورش می دهد» حالا شما هم با توجه به نمونه، کامل کنید.

آموزگار یعنی:

پرهیزگار یعنی:

ماندگار یعنی:

..... یعنی: کسی که خداوندی می کند.

..... یعنی: کسی که سازش می کند.

۱۱- کلمه ی درست را با توجه به معنی انتخاب کنید.

- افسوس دریق دریغ

- تماشا نضاره نظاره

- درخشان براق براغ

۱۲- کلمه ی بی ارتباط را در هر دسته مشخص کنید و روی آن خط بکشید.

آرد	نان	شیرینی	گندم	لفل
درخت	جنگل	گیاه	پرستو	ریشه
میز	مبل	صندلی	خودکار	جارو برقی

۱۳- مفرد هر یک از واژگان زیر را بنویسید.

اطراف: پرنندگان: قطرات:

مزارع: سازندگان: مشکلات:

۱۴- مخالف هر یک از کلمه های زیر را بنویسید.

نازک \neq پشت \neq

براق \neq دشوار \neq

درس دوم: کوچ پرستوها

مهاجرت جانوران به سفر منظم و غریزی جانوران از جایی به جایی دیگر گفته می‌شود. این سفرها اغلب با تغییر فصل‌ها ارتباط دارند. هر سال، بسیاری از جانوران برای فرار از زمستان‌های سرد، هنگامی که یافتن غذا دشوار است، صدها و بلکه هزاران کیلومتر سفر می‌کنند. جانوران به طور معمول پیش از شروع زمستان، در یک مسیر یا جهت، سفر می‌کنند و در بهار سال بعد، بازمی‌گردند. پرنده‌گان مهاجر از مهم‌ترین انواع جانوران مهاجرند. «فاخته» و «پرستو» و بسیاری دیگر از پرنده‌گان حشره‌خوار، طی تابستان که حشره‌ها فراوانند، در اروپا و آمریکای شمالی زندگی می‌کنند. سپس برای گذراندن زمستان در سرزمین‌های گرم‌تر، به سمت جنوب پرواز می‌کنند. برخی از غازها و اردک‌ها طی تابستان در سرزمین‌های گرم‌تر، به سمت جنوب پرواز می‌کنند. برخی از غازها و اردک‌ها طی تابستان در سرزمین‌های دور شمالی تولیدمثل می‌کنند. اما هنگامی که آب دریاچه‌ها شروع به یخ زدن می‌کنند، در جست‌وجوی غذا به جنوب پرواز می‌کنند. پرستوی دریایی شمالگان بیش‌ترین طول سفر را دارد. هر سال این پرنده از شمال به جنوب و برعکس پرواز می‌کند. بنابراین از ماه‌های تابستان در هر دو جا بهره می‌برد.



دانش زبانی:

نشانه‌های سجاوندی یا نشانه‌های سگاوندی یا نشانه‌های نقطه‌گذاری، نشانه‌هایی هستند که برای روشن کردن معنی و مشخص کردن آغاز و پایان عبارت‌ها و جمله‌ها و بندها در نگارش به کار می‌رود.

این نشانه‌ها که نشانه‌های نوشتاری هم نامیده می‌شوند نشانه‌هایی هستند که برای آسان‌تر کردن خواندن یک نوشته، بیان یک احساس و یا ایجاد دگرگونی در تلفظ کلمه‌ها و واژه‌ها به کار می‌روند.

کلمه‌ی سجاوندی از نام ابوالفضل سجاوندی (اولین کسی که نشانه‌های وقف را برای راهنمایی درست خواندن قرآن به کار برد) گرفته شده است.

انواع نشانه‌های نقطه‌گذاری به قرار زیر است:

(۱) **نقطه (.)**: علامت سکوت طولانی در خواندن را نشان می‌دهد و نشانه‌ی تمام شدن جمله است. موارد استفاده از نقطه به این قرار است:

الف) در پایان جمله‌های خبری. مانند: سعدی از شاعران بزرگ ایران است.

ب) پس از حرفی که به منظور علامت‌های اختصاری به کار می‌رود. مانند: سال ۳۴۵ ه.ق (هجری قمری) / ارسطو فوت شده به سال ۳۲۲ ق.م (قبل از میلاد مسیح)

۲) **ویرگول (،)**: ویرگول نشانه‌ی توقف کوتاه است و در موارد زیر به کار می‌رود:

الف) در وسط جمله‌ها یا عبارت‌هایی که روی هم یک جمله‌ی کامل را می‌سازند. مانند: پرستوهای جوان، هم که در سال گذشته در لانه‌ی پدر و مادر خود به سر برده‌اند، اکنون باید بکوشند تا لانه‌ای برای خود بسازند.

ب) در میان دو کلمه که احتمال داده می‌شود، آن‌ها با کسره‌ی اضافه خوانده شوند. مانند: در این سفر طولانی، خطرهای بسیاری وجود دارد.

۳) **نقطه - ویرگول (;)**: توقفی کوتاه‌تر از نقطه و طولانی‌تر از ویرگول را نشان می‌دهد. مانند: پرستوها بهار و تابستان را به آسودگی به سر می‌برند؛ اما در آغاز پاییز دشواری‌هایی برای آن‌ها پیش می‌آید.

۴) **دونقطه (:)**: موارد استفاده:

الف) نقل قول: موشکا آهی کشید و با خود گفت: «بی چاره، بی بی!»

ب) بعد از لغتی که معنی آن روبه‌رویش نوشته می‌شود: مانند: یک چند: مدتی

ج) بعد از کلمه‌های توضیح دهنده مانند: مطالبی که برای پرسش فردا می‌آید عبارتند از: حفظ شعر، روان خوانی

۵) **گیومه (« »)**: موارد استفاده:

الف) این علامت برای نشان دادن ابتدا و پایان سخن کسی به غیر از نویسنده به کار می‌رود. مانند: پس خورشید گفت: «ای نقاشان چیره‌دست! آنچه شما نقاشی کرده‌اید، بسیار زیباست.»

ب) برای تأکید کردن روی کلمه‌ای خاص. مانند: «سعدی» می‌گوید: برگ درختان سبز در نظر هوشیار / هر ورقش دفتری است معرفت کردگار

۶) **علامت سؤال (?)**: موارد استفاده:

الف) در پایان جمله‌های پرسشی. مانند: چرا هرگز نمی‌آید به خوابم؟

ب) برای نشان دادن شک و تردید. مانند: جمعیت تهران از مرز ۱۱ میلیون (?) گذشت.

۷) **علامت تعجب (!)**: این علامت هم در پایان جمله‌های تعجبی و هم برای یکی از عواطف انسانی مانند خشم، آرزو، دعا و ... به کار می‌رود. گاهی اوقات برای مخاطب قرار دادن هم از این

علامت استفاده می‌شود. مانند:

(الف) نشانه‌ی تعجب: موشکا فکر می‌کرد چون بی‌بی کسی را صدا می‌کند و هرگز جوابی نمی‌شنود، غصه می‌خورد!

(ب) نشانه‌ی طرف صحبت قرار دادن: به من آهسته مادر گفت: فرزند!

(ج) نشانه‌ی دعا و آرزو: ای کاش رانندگی را یاد بگیرم!

۸) پُرانتز یا کمانک () : این علامت برای نشان دادن عبارتهای توضیحی و معنی کردن به کار

می‌رود. مانند: کِلِر (سمیه) ژوبِرت

۹) خط فاصله (-) :

(الف) برای جدا کردن قسمتی از جمله: پیامبر - صلی‌ا... علیه و آله و سلم - می‌فرماید: ...

(ب) در مکالمه‌ی میان شخصیت‌های نمایشنامه و داستان و یا مکالمات در ابتدای جمله برای جلوگیری از تکرار نام صحبت‌کننده:

- الو

- سلام

- بفرمایید.

(ج) برای پیوستن اجزای یک کلمه‌ی دو قسمتی. مانند: فرهنگی ایرانی - اسلامی بسیار ارزشمند است.

(د) به جای «از، تا، به» بین تاریخ‌ها، عددها و کلمه‌ها. مانند: بین سال‌های ۶۷ - ۱۳۵۹ بین ایران و عراق جنگ در گرفت.

۱۰) سه نقطه (...): سه نقطه در موارد زیر به کار می‌رود:

(الف) به جای کلمه‌های حذف شده. مانند: بسم‌ا... الرحمن الرحیم

(ب) هنگام قطع مطلبی که بخشی از آن گفته شده است. مانند: سنجاب آهسته تکرار کرد: «اگر دوست داشته باشی ...»

کلر ژوبرت (Claire Jobert)

در سال ۱۹۶۱ (۱۳۴۰ خورشیدی) در خانواده‌ای مسیحی در فرانسه به دنیا آمد. وی از کودکی به نقاشی و ادبیات داستانی علاقه زیادی نشان می‌داد. کلر در نوجوانی به خاطر بعضی از مسایل از دین مسیحیت فاصله گرفت. او بعد از بررسی و مطالعه مکاتب مختلف، اسلام را با تمام وجود پذیرفت. وی پس از مسلمان شدن نام «سمیه» را برای خود انتخاب کرد. اما نام فرانسوی خود را به عنوان نویسنده نگاه داشت. کلر ژوبرت پس از مسلمان شدن با یک دانشجوی ایرانی



در فرانسه ازدواج کرد. وی در حاصل حاضر در ایران زندگی می‌کند. او در کتابهایش اتفاقات تلخ و شیرین زندگی را به زبان ساده و روان برای کودکان بیان می‌کند. با نگاهی گذرا به آثارش به راحتی می‌توان به گرایش مذهبی وی پی برد. کِلِر به زبان فارسی تسلط دارد.



۱- هریک از کلمه‌های زیر را ابتدا کامل کنید و بعد آن را در جمله‌ای به کار ببرید.

ل.....یف:

.....هده:

مش.....ول:

۲- از متن درس کلمه‌هایی که حروف زیر در آن‌ها به کار رفته است را پیدا کرده و بنویسید.

«غ»:
«ط»:
«ع»:
«ذ»:

۳- در هریک از جمله‌ها و عبارت‌های زیر به جای کلمه‌های داخل کمانک، کلمه‌های هم‌معنی مناسب بنویسید.

- در (اوایل) بهار، هوا (لطیف) و دل‌نشین می‌شود.
- (نخستین) کار این مسافران از راه رسیده یافتن لانه‌های سال گذشته است.
- پرستوها، بی‌آنکه از پدر و مادر خود (بیاموزند) برای خود لانه می‌سازند.
- پرستوها (ناچار) می‌شوند به جاهای معتدل تری کوچ کنند.

۴- با توجه به متن درس، در جاهای خالی کلمه‌ها و واژه‌های مناسب بنویسید.

- یکی از شگفتی‌های دنیای ما است.



- خطرهایی که در سفرهای طولانی پرستوها وجود دارد، و است.
- در پرستوها از سفر دور و دراز خود، باز می گردند.
- پس از لانه سازی نوبت به پرستوها می رسد.

۵- در متن زیر علامت های سجاوندی حذف شده اند. آن ها را در جای مناسب خود قرار دهید.

پدر مینا خلبان بالگرد است () روزی پدرش او را برای گردش به فرودگاه برد () پدر از او پرسید () مینا () دوست داری امروز پرواز کنیم () وقتی که مینا سوار بالگرد شد () پدر بالگرد را به پرواز درآورد ()

۶- با توجه به متن درس، جمله های به هم ریخته ی زیر را مرتب کنید و بنویسید.

پرستوها تخم می گذارند - و دوازده روز روی آن ها می خوابند - با حشراتی که شکار می کنند - پدر و مادر - وقتی کار ساختن لانه به پایان رسید - هر پرستو چهار تا شش تخم سفید می گذارد - وقتی جوجه ها از تخم بیرون آمدند - به آن ها غذا می دهند

.....

.....

.....

۷- با توجه به معنی جمله، کلمه ی مناسب را پیدا کنید و جای خالی را پر کنید.

۱- بچه ها در مشغول ورزش بودند. (حیات- حیاط)

۲- مردم باید بر مقررات راهنمایی و رانندگی، در شهر رانندگی کنند. (اساس- اثاث)

۳- حیوانات برای به دست آوردن با هم می جنگند. (غذا- قضا)

۸- با توجه به مفهوم جمله، جای خالی را با کلمه ی مناسب داخل کمانک پر کنید.
(کردستان ۹۳-۹۲)

۱- نباید دیگران را بشماریم. (خار- خوار)

۲- پس از بارندگی مقدار زیادی آب، در جمع شد. (حیات، حیاط)